

แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา: จุดกำเนิดและการประยุกต์ใช้ Ontological Security: An Origin and the Applications

ศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมดลย์¹
Professor Kitipat Nontapattamadul, Ph.D.²

Abstract

Ontological security has had its origin in psychiatry then a famous sociological theorist reinterpreted and has been increasingly used in the areas of international relations, world politics, peace and security studies. It also related closely to human security, social policy and social welfare. In the 1960s, R.D. Laing, Scottish psychiatrist influenced by Existentialists, such as Kierkegaard, Nietzsche, Heidegger, particularly, Jean Paul Sartre, led the famous movement called “anti-psychiatry”. The ontological security is one of the fundamental concept underpinning anti-psychiatry movement. The movement brought a new humanistic approach replacing traditional ways of treating people with mental health illness. In the 1980s, Anthony Giddens used the term ‘ontological security’ in his books. The term different from its origin and interpreted in according to his theory of structuration as well as the Third Way or the New Left for social welfare world.

In the 2000s, Brent J. Steele and Jennifer Mitzen were the first two scholars who used ontological concept in the study of international relations, world politics, peace and security studies. The concept is also popular among scholars in the areas of human security, social work, social development, social policy, and social welfare.

Keywords: Ontological Security, Anti-Psychiatry, Anthony Giddens, International Relations, Social Policy

บทคัดย่อ

แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาเกิดขึ้นครั้งแรกในวงการจิตเวช ต่อมานักทฤษฎีสังคมวิทยานำมาตีความใหม่ และเข้าไปสู่วงการการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองระดับโลก สันติภาพและความมั่นคงศึกษา นอกจากนั้นยังพบแนวคิดนี้ในการศึกษาด้านความมั่นคงของมนุษย์ นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม ในทศวรรษที่ 1960 อาร์ ดี แลง จิตแพทย์ชาวสกอต เป็นผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านจิตเวชศาสตร์แนวตั้งเดิม โดยใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาที่ได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากนักปรัชญาฝรั่งเศสชื่อ ฌอง โพล ซาร์ด ขบวนการต่อต้านจิตเวชศาสตร์แนวตั้งเดิมถือว่าได้เปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อคนไข้สุขภาพจิตให้มีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น ต่อมา ทศวรรษที่ 1980 แอนโทนี กิดเด็นส์ นักทฤษฎีสังคมวิทยาที่โดดเด่น ได้นำแนวคิดภววิทยามาตีความใหม่และนำมาประกอบในทฤษฎีการสร้างโครงสร้างของเขา ต่อมาในทศวรรษที่ 2000 เบรนท์ เจ สตีล และเจนนิเฟอร์ มิทเซน นำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยามาใช้ในการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองระดับโลก สันติภาพและความมั่นคงศึกษา ต่อมามีความนิยมเพิ่มเติมไปในหลายวงการ เช่น ความมั่นคงของมนุษย์ นโยบายสังคม การพัฒนาสังคม สังคมสงเคราะห์ และสวัสดิการสังคม เป็นต้น

¹ อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² Lecturer, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

E-mail: kitinonta@gmail.com

คำสำคัญ: แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา, กลุ่มต่อต้านจิตเวชดั้งเดิม, แอนโทนี กิดเด็นส์, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, นโยบายสังคม

บทนำ

แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา (Ontological Security) มีประวัติความเป็นมา เริ่มจากวงการจิตเวชโดยจิตแพทย์ผู้ต่อต้านจิตเวชศาสตร์แบบดั้งเดิม ต่อมานักทฤษฎีสังคมวิทยาได้นำมาตีความใหม่ และยังเข้ามาแพร่หลายในวงการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองโลก และความมั่นคงศึกษา ความมั่นคงทางภววิทยายังมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความมั่นคงของมนุษย์ ส่วนในบริบทของนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาก็มีบทบาทที่สำคัญเช่นเดียวกัน บทความนี้เป็นการศึกษาว่าประวัติความเป็นมา จุดกำเนิด การก้าวเข้ามาสู่สังคมวิทยา และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงการประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยด้านนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม ที่กำลังนิยามกันอย่างกว้างขวาง

ประวัติความเป็นมาของแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา

ความเป็นมาของแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา นับว่ามีความน่าสนใจที่เริ่มต้นจากการปฏิเสธจิตเวชศาสตร์แบบดั้งเดิม แล้วก้าวเข้ามาแก่นักทฤษฎีสังคมวิทยายุคหลังทันสมัย และแพร่ความนิยมเข้าไปยังวงการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองโลกและความมั่นคงศึกษา ทั้งนี้ งานเขียนของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ต่างประเทศได้อ้างอิงจุดกำเนิดรากฐานเดียวกันและสะท้อนเส้นทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเส้นทางการเดียวกัน คือ เริ่มจากอาร์ ดี แลง (R.D. Laing) และขบวนการต่อต้านจิตเวชแนวตั้งเดิม มาสู่การเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการสร้างโครงสร้าง (Structuration Theory) ของแอนโทนี กิดเด็นส์ (Anthony Giddens) แล้วจึงแพร่เข้ามาที่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations)

จุดกำเนิดจากอาร์ ดี แลง: จิตแพทย์ที่ต่อต้านจิตเวชศาสตร์

บุคคลจำนวนมากที่มีชีวิตที่ปราศจากประสบการณ์ปัญหาด้านจิตใจ ในขณะที่อีกหลายๆ คน ที่อาจจะอยู่ในสภาวะการณ์เดียวกันหรือสถานการณ์ที่คล้ายๆ กัน แต่กลับพบว่าตนต้องตกเป็นเหยื่อของภาวะจิตใจที่ไม่แน่นอน ประเด็นปัญหาสุขภาพจิตที่เชื่อมโยงกับภาวะอัตวิสัย-ในสถานการณ์เดียวกันบางคนมีปัญหา แต่บางคนกลับไม่มีปัญหา ทักษะดั้งเดิมมักจะเชื่อกันว่า ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะบุคคลบางคนอาจจะเกิดมาพร้อมกับลักษณะทางพันธุกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตประสาท หรือบางทักษะก็มองไปที่การเลี้ยงดูที่บกพร่องของพ่อแม่-ครอบครัวที่แตกแยกทำให้ส่งผลเสียหายทางจิตวิทยา (Porter 2002 cited in Ashman, & Gibson, 2010)

อย่างไรก็ตาม ทักษะดั้งเดิมที่อธิบายด้วยพันธุกรรมและการเลี้ยงดูที่ไม่ดี – ไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มนักคิดนักปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยม (existentialists) ซึ่งเชื่อในการดำรงอยู่ของความคิดอิสระในตัวมนุษย์ บุคคลทุกคนมีอิสระที่จะตัดสินใจเลือกกระทำการใดๆ โรนัลด์ เดวิด แลง (Ronald David Laing) (1927-1989) หรือ R.D. Laing เป็นนักจิตแพทย์ชาวสก็อตที่ใช้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมเป็นพื้นฐานของการสร้างแนวคิดเรื่อง ความไม่มั่นคงทางภววิทยา (Ontological Insecurity) ในการอธิบายว่า เหตุใดเราจึงพบความแตกต่างระหว่างบุคคลที่นำไปสู่ความเจ็บป่วยทางจิต

ฐานคิดความมั่นคงทางภววิทยา มาจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

แลง (Laing) เป็นจิตแพทย์ที่ชื่อเสียงโดดเด่นที่สุดในยุคทศวรรษ 1960s เขาได้รับอิทธิพลทางความคิดอย่างมากจากนักปรัชญาในกลุ่มอัตถิภาวนิยม ตั้งแต่ เซอเรน โอบีเย เคียร์เคการ์ด (Søren Aabye Kierkegaard: 1813-1855), ฟรีดริช วิลเฮล์ม นิตเช่ (Friedrich Wilhelm Nietzsche: 1844-1900), มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger: 1889-1976) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฌอง ปอล ซาร์ต (Jean Paul Sartre: 1945-1980) แลงได้ประยุกต์ใช้ปรัชญาอัตถิภาวนิยมในการทำ ความเข้าใจกับโรคจิตเภท (Schizophrenia) หนังสือที่มีชื่อเสียงของแลง คือเรื่อง The Divided Self ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1960 แลงโต้แย้งว่า จิตเวชศาสตร์ร่วมสมัยนั้นปฏิบัติต่อคนไข้เสมือนสิ่งมีชีวิตที่โดดเดี่ยว (Isolated Organism) ที่เรียกว่าการ

ดูแลรักษาคนไข้ แท้ที่จริงคือการพยายามจัดการกับพฤติกรรมของคนไข้ที่สังคมไม่พึงปรารถนา เป็นการจัดการกับบุคคลแคใน ระดับสิ่งมีชีวิต (Organic level) (ไม่ใช่ระดับมนุษย์) โดยการใช้ทุกวิถีทางที่จำเป็น ได้แก่ การใช้ยา การใช้ไฟฟ้าช็อก หรือการ ผ่าตัดสมอง แล่งวิพากษ์ว่ามุมมองด้วยวิทยาศาสตร์ที่คับแคบเยี่ยงนี้ส่งผลเป็นการละเลยทางเลือกที่เป็นไปได้อื่นๆ ที่น่าจะใช้อธิบายความบ้า (Madness) ได้ดีกว่า (Ashman & Gibson, 2010)

สาธารณชนยกย่องแล่งในฐานะจิตแพทย์ผู้ปฏิเสด็จจิตเวชศาสตร์แนวตั้งเดิม เขาทำให้ความบ้ากลายเป็นสิ่งปกติธรรมดา (the Psychiatrist Who Wanted to Make Madness Normal) (Brocklehurst, 2017) แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางภววิทยาและความไม่มั่นคงทางภววิทยา ปรากฏขึ้นครั้งแรกในหนังสือ The Divided Self ของแล่ง เป็นการนำแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาใช้อธิบายกับจิตวิเคราะห์ แล่งมองว่า ภารกิจ (Task) ของจิตวิเคราะห์ไม่ใช่การรักษาคนไข้ ทั้งนี้ การรักษาเป็นการผลักดันให้ชีวิตคนไข้เข้ากันได้กับกรอบกฎเกณฑ์ของคำว่าคุณภาพเท่าที่กำหนดกันในแบบตั้งเดิม แล่งเรียกร้องให้มีการรื้อสร้าง (Reconstruct) “หนทางที่นำคนไข้ไปสู่การเป็นตัวตนของเขาเอง-ในโลกของเขาเอง” (Laing, 2010, p.25 cited in Rossdale, 2015, p.3)

แล่งเป็นผู้นำขบวนการต่อต้านจิตเวชศาสตร์แนวตั้งเดิม

แล่งเรียกร้องให้มีรูปแบบของจิตเวชศาสตร์ที่มุ่งให้จิตแพทย์แสวงหาการมองคนไข้ในฐานะบุคคลอย่างแท้จริง และตั้งคำถามถึงพฤติกรรมการแสดงออกของคนไข้ในองค์การดำรงอยู่อย่างแท้จริง แทนที่จะมองว่าพฤติกรรมนั้นเป็นเพียงแค่สัญญาณของโรคอย่างหนึ่ง ทศณะและการเรียกร้องของแล่งทำให้เขากลายเป็นผู้นำของขบวนการเคลื่อนไหวที่ปฏิเสด็จจิตเวช (Anti-Psychiatry Movement) เขายืนยันว่า ประสบการณ์ของคนๆ หนึ่งและคนอื่นๆ ในฐานะที่เป็นบุคคลเป็นพื้นฐานที่ต้องพิจารณา ก่อน แล่งเสนอแนะแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาและความไม่มั่นคงทางภววิทยา โดยมองว่าโรคจิตและโรคจิตเภท อาจอุบัติขึ้นเมื่อมีการขาดตกบกพร่องอย่างมากที่สุดหรือบางส่วนของการมีความมั่นใจที่เกิดขึ้นจากตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ ซึ่งแล่งเรียกว่า ความมั่นคงทางภววิทยา เมื่อมีการขาดตกบกพร่องดังกล่าว ความวิตกกังวลและการเป็นภัยอันตรายที่ปรากฏขึ้น แล่งเรียกว่า นั่นคือ ความไม่มั่นคงทางภววิทยา (Laing, 2010, pp.41-42 cited in Rossdale, 2015, p.3)

แล่งอธิบายเพิ่มเติมว่า ในความมั่นคงทางภววิทยานั้น บุคคลจะมีประสบการณ์ของตนเองที่เป็นจริง เป็นชีวิตจริง ในรูปองค์รวม และในฐานะที่แตกต่างออกไปจากคนอื่นในภาวะการณปกติธรรมดาในโลกนี้ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวว่า อัตลักษณ์ (Identity) และการมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ของบุคคลคนนั้นไม่นับว่าเป็นปัญหา-เป็นข้อสงสัยใดๆ ทั้งในเชิงมิติของเวลาที่ต่อเนื่อง ในเชิงของความแน่นอนสม่าเสมอ ความเป็นแก่นสาร ความเป็นจริงแท้ และการมีคุณค่า ในเชิงของการมีสถานะดำรงอยู่ของเรือนร่าง ตลอดจนการมีจุดเริ่มต้น จุดกำเนิด การมีแนวโน้มดับสูญและการตายจากกัน บุคคลจึงมีแก่นแก่นของความมั่นคงทางภววิทยาในตัวตนของเรา (Laing, 2010, p.42 cited in Rossdale, 2015, p.3)

ส่วนความไม่มั่นคงทางภววิทยา แล่งอธิบายว่า บุคคลจะขาดคุณลักษณะหลายอย่าง บุคคลจะขาดความรู้สึกที่เสถียรต่อการดำรงชีวิตของตน เขาหรือเธออาจจะรู้สึก ว่า อัตลักษณ์และการมีอำนาจอิสระของตนมักจะมีปัญหาหรือมีข้อสงสัยเสมอๆ บุคคลอาจจะรู้สึกว่าตนขาดประสบการณ์ที่น่าจะเป็นความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตของตน เขาหรือเธออาจจะรู้สึกสูญเสียความต่อเนื่องสม่าเสมอหรือขาดความยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต รู้สึกว่าชีวิตของตนไม่มีแก่นสาร ไม่สามารถจะเชื่อได้ว่าสิ่งต่างๆ ที่ตนสร้างขึ้นนั้นเป็นความจริงแท้ เป็นความดีงาม หรือเป็นสิ่งที่มีความค่าแต่อย่างใด (Laing, 2010, p.42 cited in Rossdale, 2015, p.3)

สภาการณ์ดังกล่าว นับเป็นความไม่มั่นคงทางภววิทยา ปัจเจกบุคคลที่ตกอยู่ในประสบการณ์ที่มีสภาพเช่นนั้น กล่าวได้ว่า โลกรอบตัวเขาหรือเธอทุกๆ วันก็จะมีสถานะเป็นการคุกคามเป็นพิษภัยต่อการดำรงอยู่ บุคคลนั้นถือได้ว่าต้องเผชิญกับความหวาดกลัวต่อการสูญเสียซึ่งตัวตน (Laing, 2010, p.49 cited in Rossdale, 2015, p.3) บุคคลอาจไม่สามารถที่จะจัดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ไม่สามารถที่จะทำทลายการกระทำใดๆ ที่เป็นการปรับตัวหรือตอบสนองที่ดี บุคคลไม่อาจจะรับรู้ได้ถึง การที่อำนาจอิสระในตนเองของเขาหรือเธอ บุคคลรู้สึกท่วมท้นไปด้วยความพ่ายแพ้ ความเสื่อมโทรมสูญสลาย หรือรู้สึกเสีย

ขวัญเสียกำลังใจอย่างมาก บุคคลอาจจะไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ใดๆ กับผู้อื่นได้ ไม่มีพื้นที่ที่มั่นคงพอที่จะทำให้กล้าพูดคุย ทักทายคนอื่นๆ (Laing, 2010, p.52 cited in Rossdale, 2015, p.4)

กลยุทธ์ที่จะจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าว บ่อยครั้งที่กลายเป็นการซ้ำเติมปัญหาให้ยิ่งแย่ลง เนื่องเพราะความไม่มั่นคงเชิงภววิทยาของบุคคลหลบซ่อนลึกลงไปในตัวตนของเขาหรือเธอ หรืออาจเป็นเพราะความพยายามในการลบล้างภัยคุกคามที่ดำรงอยู่ให้หมดไปด้วยวิธีที่ทำให้คนใช้สูญเสียอัตลักษณ์ของตนเอง กลับส่งผลให้ปัญหารุนแรงขึ้น เมื่อการไร้ซึ่งความรู้สึกมั่นคงเป็นไปตามความขัดแย้งอันรุนแรงในตัวตนของบุคคล จึงส่งผลให้บุคคลนั้นมีความเปราะบางอย่างลึกซึ้ง ที่มีผลให้ประสบกับภาวะของจิตเภทหรือโรคจิตต่างๆ (Laing, 2010, p.65 cited in Rossdale, 2015, p.4)

วิธีวิทยาของแลงคือปรากฏการณ์วิทยา

พิจารณาในมิติของวิธีวิทยา อาร์ ดี แลง นอกจากจะใช้ปรัชญาพื้นฐานจากอัตถิภาวนิยมแล้ว ยังสะท้อนวิธีวิทยา (Methodology) แบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ในงานของเขาอย่างน้อยสี่ประการ

(1) แลงปฏิเสธทฤษฎีและแนวความคิดตามธรรมเนียมนิยมในยุคนั้น ที่อธิบายปรากฏการณ์ที่เขาสนใจศึกษาอย่างมีข้อสรุปล่วงหน้า

(2) แลงรวมศูนย์ความสนใจไปที่โครงสร้างและคุณสมบัติของวัตถุและสถานการณ์ ในฐานะที่เป็นประสบการณ์เชิงอัตวิสัยของบุคคล

(3) แลงมองการดำรงอยู่ของความเป็นคน ในฐานะเป็นจุดกำเนิดของวัตถุวิสัย ที่ปรากฏในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างตัวตน โลกและบุคคลอื่น และ

(4) แลงพยายามใช้ “ศาสตร์ว่าด้วยบุคคล” (Science of Persons) ของเขา ในการอธิบายการเติมเต็มในโลกของมนุษย์ แทนที่จะเป็นการลดความเป็นมนุษย์ (Woolley, 2007, p.178)

ความมั่นคงทางภววิทยาคือความมั่นคงของอัตตา

ความมั่นคงทางภววิทยาเป็นเหมือนความมั่นคงของตัวตนหรืออัตตา (Ontological Security as the Security of Self) (Mitzen, 2006, p.341; Shani, 2017, p.8) ความมั่นคงทางภววิทยาทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถที่จะเผชิญหน้ากับภัยอันตรายทุกอย่างในชีวิตได้ โดยใช้ความแข็งแกร่งที่อยู่ภายในแก่นแกนของอัตลักษณ์และความเป็นจริงของบุคคลนั้นหรือของผู้อื่น หากปราศจากความมั่นคงทางภววิทยา บุคคลจะท่วมท้นไปด้วยความวิตกกังวล ที่มีผลลึกลับไปถึงรากเหง้าของการเป็นสิ่งที่มีชีวิตอันดำรงอยู่ในโลกนี้ (being in the world)

แลงจำแนกรูปแบบของความวิตกกังวลที่มีผลเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางภววิทยาออกเป็น สามรูปแบบ ได้แก่ (ก) ความวิตกกังวลอันท่วมท้น (engulfment) (ข) ความวิตกกังวลอันระเบิดอยู่ภายใน (Implosion) และ (ค) ความหวาดวิตกที่รุนแรงจนแทบไม่เป็นผู้เป็นคน (Petrification) (Laing, 2010, p.39 cited in Shani, 2017, p.8)

ความวิตกกังวลอันท่วมท้น (Engulfment) หมายถึงความรู้สึกกลัวว่า การที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือแม้กระทั่งตัวของตนเอง จะนำมาซึ่งผลที่เป็นการสูญเสียอัตลักษณ์และอำนาจอิสระ วิธีการที่นับเป็นกลยุทธ์ในการปกป้องรักษาอัตลักษณ์ของบุคคลที่นิยมกระทำกัน ได้แก่ การโดดเดี่ยวตนเอง (Isolation) ออกจากบุคคลและสถานการณ์ที่ทำให้ท่วมท้นไปด้วยความวิตกกังวลใจนั้น (Laing, 2010, p.46 cited in Shani, 2017, p.9)

ความวิตกกังวลอันระเบิดอยู่ภายใน (Implosive) หมายถึง ความรู้สึกว่างเปล่า-สูญสิ้นทุกสิ่ง (Emptiness) และความหวาดกลัวที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลได้สัมผัสกับความเป็นจริงจะมีผลทำให้ บุคคลรีบร้อนไปเติมเต็มความว่างเปล่า นั้น-ยิ่งกลายเป็นภัยคุกคามต่ออัตลักษณ์ตัวตนและอำนาจอิสระ ประหนึ่งก๊าซที่พุ่งเข้าชนและทำลายภาวะความเป็นสุญญากาศ ปัจเจกบุคคลรู้สึกวุ่นวายปราศจากการมีอัตลักษณ์ เหมือนเป็นความสูญสลายจนหมดสิ้น และโลกแห่งความจริงที่เขาหรือเธอสัมผัสได้นั้นเป็นเหมือนทุกซ่ระทมที่ระเบิดอยู่ภายใน (Laing, 2010, p.47 cited in Shani, 2017, p.9)

รูปแบบประการสุดท้าย ความหวาดวิตกกังวลที่รุนแรงจนแทบไม่เป็นผู้เป็นคน (Petrification) หมายถึงความรู้สึกว่าตนเองกลายเป็นวัตถุสิ่งของ เป็นก้อนหิน หรือเป็นหุ่นยนต์ มากกว่าที่จะเป็นมนุษย์ เป็นผลของประสบการณ์ที่เป็นความหวาดกลัวอย่างรุนแรง จนทำให้บุคคลเกิดความหวาดกลัวอย่างสุดขีด ประหนึ่งไม่มีความเป็นส่วนตัวหลงเหลือ สิ่งที่บุคคลมักนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการเผชิญกับภัยคุกคามจากบุคคลอื่นที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวอย่างรุนแรงก็คือ การกลายเป็นคนบุคลิกวิปลาส (Depersonalization) และบ่อยครั้งที่ปฏิบัติต่อคนอื่นเหมือนไม่ใช่มนุษย์เช่นกัน (Laing, 2010, p.48 cited in Shani, 2017, p.9)

แลงประยุกต์ใช้การอธิบายเรื่องรูปแบบความวิตกกังวลกับบุคคลที่มีปัญหาโรคจิตอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนไข้โรคจิตเภท (Schizophrenia) แลงอธิบายสาเหตุที่คนไข้จิตเภทมีพฤติกรรมที่ดูเหมือนแปลกๆ เช่น ทำตัวแข็ง ก้าวร้าว มองคนอื่นเป็นวัตถุ และอื่นๆ นั้นล้วนมีความหมายและเป็นความพยายามที่ชอด้วยเหตุผลในการจัดการกับวิกฤตอัตลักษณ์ของตน-นั่นเอง คนไข้โรคจิตรุนแรงบางที่ดูเหมือนมีอาการที่ห่างไกลจากประสบการณ์ของคนทั่วไปในทุกๆ วัน (Ashman & Gibson, 2010, p.7)

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่นิยมแนวคิดของแลง ในปัจจุบันก็ไม่ได้พิจารณาแนวความคิดความไม่มั่นคงทางภววิทยาไปใช้กับเฉพาะคนไข้โรคจิตเท่านั้น ทว่า ใช้อธิบายได้กับบุคคลทุกคน เราต่างมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิกฤตอัตลักษณ์ และความไม่มั่นคงทางภววิทยาดังกล่าวไม่มากก็น้อย

ผู้อำนวยการของสถาบันแนวคิดแลงศึกษา (Director of the Society for Laingian Studies) ให้ความเห็นว่า “นิยามศัพท์คำว่า จิตเภท (Schizoid) นั้นไม่ได้จำกัดความที่หมายถึงแต่เพียงรูปแบบของโรคจิตที่รุนแรงอย่างที่สุดเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ประสบการณ์ของผู้คนแทบทุกคน ล้วนมีอาการของจิตเภท-มากบ้าง น้อยบ้างแตกต่างกัน-ทั้งนั้นในช่วงชีวิตช่วงใดช่วงหนึ่ง พฤติกรรมที่เราทั้งหลายส่วนใหญ่พอจะอยู่กับอาการเช่นนั้นอย่าง เป็นปกติธรรมดาได้ในชีวิตประจำวัน-ก็เรียกว่า มีความมั่นคงทางภววิทยา บ้างบุคคลทุกคนมีอาการคล้ายกัน แตกต่างกันที่ดีกรี-ความมากน้อย ไม่ใช่เป็นประเภท-จากบุคคลที่ขาดความมั่นคงทางภววิทยา...” (Potter, 2001, cited in Ashman & Gibson, 2010, p.7)

บุคคลที่มีความมั่นคงทางภววิทยาจะสามารถกระทำการได้อย่างอัตโนมัติ เพราะว่า เขาหรือเธอมีความรู้สึกต่อตนเองอย่างมีเสถียรภาพ และสามารถสร้างความต่อเนื่องในการดำรงชีวิต ทำให้เขาหรือเธอสามารถกระทำการใดๆ ที่มีความแน่นอน สม่่าเสมอต่อความสัมพันธ์และประสบการณ์ในอนาคต แลงอธิบายความมั่นคงทางภววิทยาในฐานะที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ของบุคคล ที่มีความต่อเนื่องกินเวลา มีความสม่่าเสมอคงที่ มีความจริงแท้ (Genuineness) และมีคุณค่า เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับเรือนร่าง และเริ่มต้นตั้งแต่บุคคลคนนั้นเกิด-ไปจนถึงการสูญสิ้นตายจากกันไป (Laing, 2010, p.42; Woolley, 2007, p.181)

ดังนั้น การที่บุคคลมีความมั่นคงทางภววิทยาก็คือการที่บุคคลนั้นรับรู้ได้ว่า เขาหรือเธอมีตัวตนที่มีความมั่นคง-ที่สามารถเข้าใจตนเองในฐานะที่มีแก่นสารและมีความรู้สึกมีเสถียรภาพจากมโนภาพของตนเองในเชิงภววิทยา นั่นเอง (Woolley, 2007, p.181)

แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาของกิดเดนส์ (Giddens' Ontological Security)

แอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens: 1938–Present) นำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาของแลงมาตีความใหม่ในเชิงสังคมวิทยา ตามทัศนะของกิดเดนส์ ความมั่นคงทางภววิทยาหมายถึง ความรู้สึกพื้นฐานของบุคคลที่รู้สึกว่าจะมีความปลอดภัยในโลกและรวมไปถึงความรู้สึกที่ไว้วางใจต่อบุคคลอื่นๆ การได้มาซึ่งความไว้วางใจเช่นนั้นกลายเป็นสิ่งจำเป็นของบุคคล ที่จะรักษาความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตวิทยาและหลีกเลี่ยงความวิตกกังวลที่ดำรงอยู่ (Giddens, 1991, p.38 cited in Shani, 2017, p.2)

ทั้งนี้ กิดเดนส์มองว่า ความมั่นคงทางภววิทยาขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวเราเองในการมีศรัทธา (Faith) ต่อชุดเรื่องเล่าทางสังคม (Social Narratives) และการมีกิจวัตรประจำวัน (Routines) ที่ฝังแน่นอยู่กับตัวเรา และขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์ของตัวตน (Self-Identity) ที่ประกอบสร้างขึ้นมา เป็นผลให้เราไม่ถูกครอบงำ-ไม่ผูกติดต่อกับความเปราะบางหรือความผันผวนที่มาอยู่รอบตัวเรา ในขณะที่ เราสามารถสะท้อนเรื่องเล่า (ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าเชิงกฎหมาย เชิงวัฒนธรรม หรือ เชิงการดำรงอยู่จริง) ได้ เราก็อาจจะไม่ได้ทันลึกลับ หรือตระหนักรู้ในความมั่นคงทางภววิทยาของเรา การที่เรามองข้ามความมั่นคงทางภววิทยาของเราไปอาจเป็นเพราะกลไกของการเป็นผู้กระทำการ (Sense of Agency) หรือกลไกของอัตลักษณ์ที่ผูกติดเรากับสังคม (Giddens, 1991, p.52).

ในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ตัวตนในฐานะที่เป็นสิ่งที่ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง กิดเดนส์เชื่อว่าเราไม่ได้ผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของเราจากการยอมรับความเป็นจริง ทว่า เราได้ผลิตซ้ำอัตลักษณ์ขึ้นมาจากการอ้างอิงการดำรงตนที่เกิดขึ้นจริงๆ ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของสิ่งที่ดำเนินไปในบริบทแห่งชีวิตประจำวันของเรา (Giddens, 1991, p.48) นี่เป็นเหตุผลว่าทำไม ความมั่นคงทางภววิทยาของบุคคลบางคนจึงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเสถียร-อย่างคงที่ เพราะว่าตัวตนของเราถูกผลิตซ้ำและถูกจัดวางไว้อยู่ในการปฏิบัติการจนกลายเป็นชีวิตประจำวัน

ความมั่นคงทางภววิทยาเป็นเหมือนความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตและการคาดการณ์ต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม ความมั่นคงทางภววิทยาดำรงอยู่ได้โดยเป็นไปตามการดำรงชีวิตประจำวัน (Routinisation) ของบุคคล (Actors) ความมั่นคงทางภววิทยาเสมือนเป็นการที่บุคคลสร้างเกราะกำบังตัวอ่อน (Protective Cocoon) และกั้นวงเล็บ (Bracket Out) ให้ปลอดภัยจากความวิตกกังวลต่างๆ (Giddens, 1991, p.44; Ejodus, 2018, p.3) ความมั่นคงทางภววิทยาจะถูกสั่นคลอนขัดขวางโดยสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ที่กิดเดนส์ให้ความหมายว่า สถานการณ์วิกฤตก็คือสภาพการณ์ที่ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามได้ทำลาย (Disrupt) ชีวิตประจำวันที่บุคคลได้ปฏิบัติอยู่อย่างเคยชินมาเป็นเวลานาน

ปัจเจกบุคคลที่มีความมั่นคงทางภววิทยานั้น จะมีความสามารถในการดำเนินการเป็นผู้กระทำการ (Exercise Agency) เนื่องจาก มีการดำรงอยู่ของเกราะกำบัง (Protective Cocoon) ที่เป็นโล่กำกั้นบุคคลให้พ้นจากภัยคุกคามนานาประการทั้งต่อร่างกายและจิตใจ กิดเดนส์ยืนยันว่า พื้นฐานความไว้วางใจ (Basic Trust) เป็นเกราะกำบังที่บุคคลทั่วไปจะพบขาดตัวเขาหรือเธอไป เสมือนเป็นวิถีทางที่ทำให้บุคคลนั้นได้ประสบความสำเร็จกับการดำเนินการต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตน เกราะกำบังดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็นเงื่อนไขสำหรับ “การสร้างสรรค์” อันหมายถึง ความสามารถกระทำการหรือคิดแสวงหาหนทางใหม่ๆ ในเชิงนวัตกรรม ที่จะนำไปสู่แบบแผนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลต่อไป (Giddens, 1991, p.54 cited in Shani, 2017, p.8)

การที่บุคคลแสวงหาความมั่นคงทางภววิทยาก็คือการพยายามลดความไม่แน่นอนให้เหลือน้อยลงที่สุด โดยการจัดการให้เกิดกฎเกณฑ์บางประการในสภาวะแวดล้อม ผู้กระทำการแสวงหาความมั่นคงทางภววิทยาโดยการสร้างเกราะกำบัง (Cocoon) ที่ช่วยกำกั้น ไม่ให้ภัยคุกคามเข้ามาทำร้ายคุณค่าความดีงามของเรื่อร่างหรือคุณค่าทางจิตใจของผู้กระทำการ (Giddens, 1991, pp.39-40; Mitzen, 2006, p.346) ทั้งนี้ เกราะกำบังนี้ช่วยให้ผู้กระทำการไว้วางใจ (Trust) ได้ว่า โลกที่เขาหรือเธอรับรู้จะผลิตซ้ำซึ่งระบบความไว้วางใจพื้นฐาน (Basic Trust System)

เนื่องจากผู้กระทำการไม่สามารถตอบสนองต่อภัยอันตรายทุกๆ ประการได้โดยทันที ความสามารถของผู้กระทำการขึ้นอยู่กับระบบความไว้วางใจพื้นฐานนี้ กลไกในการผลิตซ้ำความไว้วางใจพื้นฐานก็คือการทำให้เป็นกิจวัตรประจำวัน (Routinization) ซึ่งเป็นการทำให้ชีวิตทางสังคมเป็นระบบระเบียบ (Regularizes Social Life) และสร้างตัวตนให้เป็นที่รับรู้ได้ กิจวัตรประจำวันคือการกำหนดแบบแผนการตอบสนองเชิงพฤติกรรมและเชิงความคิดต่อข้อมูลข่าวสารหรือสิ่งเข้าของผู้กระทำการ สำหรับบางคนกิจวัตรประจำวันเป็นเรื่องเฉพาะตนมากๆ ทว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแหล่งสำคัญของการทำให้เป็นกิจวัตรประจำวัน ทั้งนี้ ผู้กระทำการเมื่อมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างอัตโนมัติ กิจวัตรประจำวันจะช่วยสร้างสภาวะแวดล้อมที่รับรู้ได้ว่าสงบนิ่ง และช่วยทำให้ผู้กระทำการสามารถเลือกกระทำอย่างสุขุมรอบคอบ กิจวัตรประจำวันจึงช่วยให้

บุคคลมีบรรลุกรหน้าทีของกระบวนการทางความคิด มีวิธีที่จะรู้จักโลกรอบตัวและวิธีที่จะทำการใดๆ ตลอดจน รู้สึกแน่นอนมั่นคงในการเลือกตามเป้าหมาย ยิ่งไปกว่านั้น กิจวัตรประจำวันยังช่วยให้บุคคลบรรลุกรหน้าที่ทางอารมณ์ เหมือนได้ฉีควัคซีนป้องกันการเจ็บป่วยหรือป้องกันความกลัวสุดๆ ต่อความสับสนวุ่นวายในชีวิต (Mitzen, 2006, p.347)

ความมั่นคงทางภววิทยา สำหรับกิดเด็นส์ นั้นเป็นพื้นที่ที่มีคำตอบต่อชุดคำถามมูลฐานในเชิงปรัชญาอัตถิภาวนิยม ซึ่งชีวิตมนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องตอบ ชุดคำถามดังกล่าวนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในชีวิตมนุษย์ ดังต่อไปนี้

(ก) การดำรงอยู่และการมีชีวิตอยู่: ธรรมชาติของการดำรงอยู่ อັตลักษณ์ของวัตถุและเหตุการณ์

(ข) ภาวะที่ต้องสิ้นสุด (Finitude) และชีวิตมนุษย์: ความขัดแย้งเชิงอัตถิภาวะ โดยธรรมชาติของมนุษย์ยังอาจแบ่งแยกความเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกนึกคิดออกจากสิ่งมีชีวิตที่รู้สึกสะท้อนย้อนกลับ

(ค) ประสบการณ์ของคนอื่น: ปัจเจกบุคคลตีความลักษณะนิสัยและการกระทำของบุคคลอื่นๆ อย่างไร

(ง) ความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ตัวตน: ความรู้สึกเป็นบุคคลในตัวตนและเรื่อร่างที่มีความคงอยู่ถาวร

(Giddens, 1991, p.55 cited in Shani, 2017, p.9)

ความมั่นคงทางภววิทยาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองระดับโลก และความมั่นคงศึกษา

แรกเริ่มเดิมทีของแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยานั้นกำเนิดมาจากจิตแพทย์กลุ่มที่รับเอาปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาใช้เคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านจิตเวชศาสตร์แนวดั้งเดิม โดยมีผู้นำคนสำคัญอย่าง อาร์ ดี แลง (R.D. Laing) แล้วต่อมาแอนโทนี กิดเด็นส์ (Anthony Giddens) นักสังคมวิทยาคนสำคัญแห่งยุคหลังทันสมัย ก็ได้ตีความหมายของความมั่นคงทางภววิทยา ที่สะท้อนออกมาจากมุมมองทางสังคมวิทยาได้อย่างแหลมคม ถือกันว่า ความมั่นคงทางภววิทยาเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการสร้างโครงสร้าง (Structuration Theory) ของเขา นั่นเอง อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางภววิทยาไม่ได้หยุดอยู่แค่นี้ ในวงการศึกษารื่องความมั่นคงศึกษา (Security Studies) การเมืองระดับโลก (World Politics) และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) ก็ได้มีความนิยมในการใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาเข้ามาเป็นชุดแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์กันอย่างขนานใหญ่

เมื่อครั้งที่กิดเด็นส์นำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาเข้ามาในแวดวงสังคมศาสตร์ ในทศวรรษที่ 1980s นั้น แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาของกิดเด็นส์ยังไม่ได้เกาะกุมความสนใจของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (IR) เท่าใดนัก จนกระทั่ง เบรนท์ เจ สตีล (Brent J. Steele) และเจนนิเฟอร์ มิทเซน (Jennifer Mitzen) ที่มีผลงาน (แต่ต่างผลิตงานเป็นเอกเทศ) ด้านการเชื่อมโยงแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาเข้ากับอัตลักษณ์ของชาติและปัญหาความยากลำบากในการตัดสินใจด้านความมั่นคง (Security Dilemma) (Flockhart, 2016, p.803)

เบรนท์ เจ สตีล (Steele, 2005, pp.519-540) กล่าวอย่างชัดเจนว่า เขาใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาในการตีความกระบวนการตัดสินใจของอังกฤษที่พยายามดำรงรักษาความเป็นกลาง (Neutrality) เมื่อครั้งที่สหรัฐอเมริกาเกิดสงครามกลางเมือง (Civil War) ระหว่างฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ ช่วงปี ค.ศ.1861-1865 สตีลนำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา มาวิเคราะห์ได้อย่างแยบยล สะท้อนให้เห็นการตัดสินใจที่ไม่ยอมเข้าแทรกแซงสภาวะสงครามกลางเมืองในสหรัฐของอังกฤษ ด้วยการรักษาสัญลักษณ์ความเป็นรัฐชาติของอังกฤษเอง สตีลให้ความเห็นว่า ความมั่นคงเชิงภววิทยาของชาตินั้นเป็นรูปแบบความมั่นคงของรัฐอย่างหนึ่ง ทว่าถูกมองข้ามไปอย่างน่าเสียดาย รัฐต้องการที่จะดำรงตัวตนที่มีความแน่นอนคงที่ อย่างไรก็ตาม ตัวตนที่คงที่ก็จะต้องถูกบ่อนทำลายไปโดยการกระทำของรัฐที่ผันไปตามเหตุการณ์ที่วิฤติ ถ้าหากการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับค่านิยมและบรรทัดฐานที่เป็นรากฐานอัตลักษณ์ของชาติ นั้น สตีลเสนอแนะประเด็นสำคัญยิ่งว่า การกระทำของรัฐชาติที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมและหลักการของชาติ นั้น จะนำมาซึ่งผลที่น่าอับอาย ซึ่งผลเสียที่น่าอับอายนี้จะนำไปให้เกิดการย้อนกลับไปทบทวนอัตลักษณ์ของชาติ นั้น ตรงจุดนี้ สตีลแสดงให้เห็นความจำเป็นของการเชื่อมโยง

อย่างแนบแน่นระหว่างอัตลักษณ์ เรื่องเล่า (Narrative) และการกระทำที่รัฐชาติดำเนินการ รวมไปถึงความสำคัญของเหตุการณ์วิกฤติที่ส่งผลเป็นการผลักดันให้ความมั่นคงทางภววิทยาหลุดหายไป (Flockhart, 2016, p.803)

ในบทความที่โดดเด่นของสตีล เรื่อง Ontological Security and the Power of Self-Identity: British Neutrality and the American Civil War (Steele, 2005, pp.519-540) เขาได้เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างแนวคิดความมั่นคงแบบดั้งเดิมและแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา (โปรดดู ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบความมั่นคงแบบดั้งเดิมและความมั่นคงทางภววิทยา

ประเด็น	ความมั่นคงแบบดั้งเดิม (Traditional security)	ความมั่นคงทางภววิทยา (Ontological security)
ความมั่นคงในฐานะเป็น (Security as...)	ความอยู่รอด (Survival)	การดำรงอยู่ (Being)
ผู้กระทำกรอยู่ภายใต้โครงสร้างของ (Agent 'structured' by)	การกระจายอำนาจ (Distribution of power)	กิจวัตรประจำวันและอัตลักษณ์ตัวตน (Routines and self-identity)
ความท้าทาย/แหล่งความไม่มั่นคง (Challenge/Source of insecurity)	ความกลัวที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคาม (Fear-in face of threat)	ความวิตกกังวล-ความไม่สบายใจที่ต้องตัดขาดจากตัวตน (Anxiety-uncomfortable disconnect with self)
ผลลัพธ์ของการตัดสินใจที่ผิดพลาด เมื่อต้องเผชิญกับความท้าทาย (Outcome of incorrect decision in face of challenge)	เป็นอันตรายต่อร่างกาย (Physical harm)	ความอับอาย (Shame)
การวัดผลลัพธ์ (Measurement of outcome)	การเปลี่ยนแปลงในความสามารถ การตาย การชำรุดเสียหาย (Change in material capabilities; deaths; damage)	ความแตกต่างระหว่างเรื่องเล่าเชิงชีวประวัติกับพฤติกรรมที่แท้จริง ความสำนึกผิดเสียใจ (Difference between biographical narrative and actual behaviour; discursive remorse)
การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง (Structural change)	การเปลี่ยนแปลงการกระจายอำนาจ (Change in distribution of power)	สถานการณ์วิกฤติกลายเป็นชีวิตประจำวัน – การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ตัวตน – การเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวันของผู้กระทำกร (Routinized critical situations – change in self-identity – change in agent routine)

ที่มา: Brent J. Steele, 2005, p.527

สำหรับ เจนนิเฟอร์ มิทเซน (Jennifer Mitzen) ได้แสดงให้เห็นว่า ความมั่นคงทางภววิทยาไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับการกระทำที่ผู้คนมักมองว่าเป็นสิ่งที่ดี เช่น การสร้างความสัมพันธ์เชิงสันติภาพ เท่านั้น อันที่จริง รัฐชาติอาจพอใจที่จะมีการกระทำเชิงการผูกพันอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ กับการปฏิบัติที่นำไปสู่ความขัดแย้ง เนื่องเพราะการดำเนินการเยี่ยงนั้นมีผลเป็นการเสริมแรงของ “ตัวตน” (Self) ของรัฐชาตินั้นๆ และเนื่องเพราะการปฏิบัติจนเป็นกิจวัตรประจำวัน (Routinised Practices) ก็มีลักษณะเป็นคุณค่าภายในที่นำไปสู่สิ่งแวดล้อมที่มีความเสถียรของรัฐ (Mitzen, 2006, p.346)

มิทเซนวิเคราะห์ว่า หากรัฐชาติแสวงหาความมั่นคงทางภววิทยา รัฐนั้นควรจะพัฒนาแบบแผนที่เป็นกิจวัตรประจำ (Routines) กับรัฐชาติอื่นๆ และพยายามเชื่อมโยงกับรัฐชาติทั้งหลาย ถ้าหากมีแบบแผนสองชุด-แบบแผนของความไว้วางใจ

พื้นฐาน (Basic Trust) และแบบแผนที่เป็นกิจวัตรประจำวัน ผลกระทบของแบบแผนทั้งสองชุดจะมีความผันแปรอย่างเป็นระบบ กิจวัตรประจำที่มีลักษณะตายตัว (Rigid Routines) จะเชื่อมโยงกับการไร้ความสามารถในการเรียนรู้ เราไม่ควรมองว่ารัฐชาติแสวงหาหนทางในการที่จะหลุดจากความขัดแย้ง หรือผูกพันกับการโต้แย้งกับรัฐชาติอื่น ในขณะเดียวกัน กิจวัตรประจำระหว่างรัฐชาติที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Interstate Routines) จะเปิดโอกาสให้กับการสะท้อน และขณะเดียวกันมักจะเชื่อมโยงกับการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงเชิงการเปลี่ยนผ่าน (Transformative Change) ได้ดี รัฐชาติที่มีแบบแผนกิจวัตรประจำที่ยืดหยุ่นมักแสวงหาหนทางในการหลุดจากความขัดแย้งได้ดี และพยายามที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐชาติอื่นในเชิงประนีประนอม โดยมีเป้าหมายการแสวงหาความมั่นคงร่วมกัน (Mitzen, 2006, p.364)

มิทเซนเห็นว่า การแสวงหาความมั่นคงเชิงทวิภาคควรจะได้นำมาประยุกต์ใช้ในเชิงพลวัตอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเด็นปัญหาความยากลำบากในเรื่องความมั่นคง (Security Dilemma) (Mitzen, 2006, p.365)

แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางทวิภาคได้เข้ามามีความสำคัญต่อวงการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเชื่อว่า แนวคิดความมั่นคงทางทวิภาคจะช่วยให้มีทางเลือกของการอธิบายต่อพลังต่างๆ ที่ฝังรากลึกอยู่ในปัญหาความยากลำบากในการตัดสินใจด้านความมั่นคง (Security Dilemmas) และปัญหาความขัดแย้งในการเมืองระดับโลก (Browning & Joenniemi, 2017, p.31) แนวคิดความมั่นคงทางทวิภาคมีศักยภาพในการให้ทางเลือกในการอธิบายปรากฏการณ์ที่หลากหลาย ตั้งแต่การผลิตซ้ำซึ่งปัญหาความมั่นคงที่ยากจะหาทางออก (Mitzen, 2006; Rumelili, 2015) ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงปัจเจกบุคคลอย่างชุกครากถอนโคนในยุคราก่อการร้ายที่ระบาดไปทั่วโลก (Croft, 2012)

อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงทางทวิภาคในวงการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นที่ถกเถียงกันอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักวิชาการด้านการต่างประเทศไปเน้นทิศทางของการเชื่อมโยงอัตลักษณ์เข้ากับการมีเสถียรภาพมากเกินไป ด้วยว่า ยังมีการเน้นความสำคัญของการรักษาเสถียรภาพและปกป้องอัตลักษณ์ไปพร้อมๆ กัน การเปลี่ยนแปลงใดๆ กลายเป็นสิ่งที่ยู่ในการรับรู้ว่าเป็นภัยคุกคามหรือเป็นเรื่องที่น่ารำคาญลำบากใจ การประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงทางทวิภาคจึงกลายเป็นการสร้างหลักการที่ไปมีผลเป็นการจำกัดความหมายของความมั่นคงทางทวิภาคให้แคบลงไป กลายเป็นเพียงการตั้งคำถามกับการอนุรักษ์อัตลักษณ์บางประการ ทั้งยังมีผลกระทบไปถึงการรับรู้ว่าเป็นต้องมีการสร้างความมั่นคงให้กับอัตลักษณ์ เสมือนหนึ่งเป็นแรงขับตัวหนึ่งให้รัฐเข้ามามีบทบาทต่อการปฏิบัติที่ขัดแย้งเป็นการเฉพาะ (Browning & Joenniemi, 2017, p.32)

ความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงทางทวิภาค

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ปรากฏเป็นแนวคิดด้านวิธีการบริหารจัดการและประเด็นทางนโยบายอย่างชัดเจนมากขึ้น ในช่วงปี ค.ศ.1994 ดังที่ปรากฏในรายงานการพัฒนาคนขององค์การสหประชาชาติเมื่อปี ค.ศ.1994 หลังจากนั้น เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจการเงินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อ ปี ค.ศ.1997 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ยังได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย พอดีกับมีการปฏิรูปการบริหารจัดการหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีการผลักดันให้ความมั่นคงของมนุษย์ เป็นชื่อของกระทรวงหลักที่ทำหน้าที่ด้านสวัสดิการสังคม สวัสดิการครอบครัวกระทรวงหนึ่งในประเทศไทย ในปี พ.ศ.2545 เรียกชื่อกระทรวงว่า “กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” ซึ่งถือเป็นกระทรวงเดียวในโลก ที่มีคำว่า “ความมั่นคงของมนุษย์” เป็นชื่อของกระทรวง (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดชกุล, 2555ข)

ความมั่นคงของมนุษย์นี้มีจุดกำเนิดมาจากรายงานการพัฒนาคนของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ปี ค.ศ. 1994 เรื่อง ความมั่นคงของมนุษย์ (the 1994 Human Development Report on Human Security) ซึ่งเรียบเรียงโดย ดร.มาห์บับ อุล ฮัก (Dr. Mahbub ul Haq) เจตนารมณ์ของการกำเนิดคำว่า ความมั่นคงของมนุษย์ ก็เพื่อการเชื่อมโยงระหว่าง

(ก) “การปลดปล่อยจากความกลัว” (Freedom from Fear) ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นความปลดปล่อยจากความรุนแรงทั้งปวง และ (ข) “การปลดปล่อยจากความต้องการ” (Freedom from Want) ซึ่งหมายถึง การปลดปล่อยจากความยากจน (Freedom from Poverty) ทั้งสองประการเป็นสิ่งที่องค์การสหประชาชาติถือว่ามีความสำคัญอย่างที่สุด (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์, 2555ช; Shanti, 2017, p.3)

ในขณะที่ ความมั่นคงทางภววิทยา ที่กล่าวให้เข้าใจง่ายๆ หมายถึงความมั่นคงในเชิงจิตวิทยาของตัวตน ดังนั้น สิทธิของประชาชนที่จะมีชีวิตอยู่กับอิสระเสรีภาพและศักดิ์ศรีนั้นเป็นสิ่งที่ต้องมีพื้นฐานจากตัวตนที่มีเสถียรภาพ ซึ่งสามารถสร้างความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ถ้าหากบุคคลขาดแคลนความมั่นคงทางภววิทยา บุคคลนั้นก็ไม่สามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ของความไว้วางใจพื้นฐาน และผลกระทบที่ตามมา ได้แก่ การมีแนวโน้มที่ไม่สามารถจะมีชีวิตอยู่อย่างมีเสถียรภาพและมีศักดิ์ศรี ไม่อาจปลดปล่อยจากความกลัวและความต้องการ ดังนั้น ความมั่นคงของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อนความมั่นคงทางภววิทยา อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกัน ความมั่นคงทางภววิทยาไม่จำเป็นต้องนำมาซึ่งความมั่นคงของมนุษย์เสมอไป บุคคลหนึ่งอาจจะพบกับความมั่นคงทางภววิทยาจากการที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่ปฏิเสธสิทธิและศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ในเรื่องอิสระเสรีภาพและศักดิ์ศรี ไม่ว่าในเชิงวัฒนธรรม เพศสภาพ เพศวิถี เชื้อชาติ หรือ ศาสนา (Shanti, 2017, p.3)

บางที เราอาจจะพบความมั่นคงทางภววิทยาดำรงอยู่ในการเสริมแรงหรือการสร้างเสริมความเข้มแข็งระหว่างตัวตนและบุคคลอื่น หรือระหว่างความเป็นมิตรกับความเป็นศัตรู ความมั่นคงของมนุษย์จึงเป็นความพยายามในการก้าวข้ามขอบเขตที่จำกัดดังกล่าวด้วยการพิจารณา “มนุษย์” ในฐานะที่เป็นสากล ทั้งนี้ ความเป็นสากลของ “มนุษย์” จึงครอบคลุมทั้ง “ความเป็นตัวตน” และ “ความเป็นคนอื่น” ในฐานะที่เป็นสิ่งอ้างอิงหลักของความมั่นคง ดังนั้น ความมั่นคงของมนุษย์จึงเป็นความพยายามในการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้กับบุคคล โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยการจำแนกแยกขั้วระหว่าง “ความเป็นมิตร-ความเป็นศัตรู” (Shanti, 2017, p.3)

นักวิชาการด้านความมั่นคงศึกษาตั้งคำถามต่อการอุบัติขึ้นมาของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ที่พิจารณาได้ว่าเป็นการตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์ของแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ (Globalization of Neoliberalism) กระแสโลกาภิวัตน์ของเสรีนิยมใหม่สร้างความสับสนวุ่นวายให้กับประชากรในโลก นำไปสู่การอพยพลอนรากลอนโคนของพลเมืองที่อาศัยอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลก นับเป็นความวิตกกังวลของรัฐชาติต่างๆ ภายใต้สภาวะการณ์ของความวิตกกังวลที่ดำรงอยู่ดังกล่าว การแสวงหาอัตลักษณ์และความเป็นชุมชนกลายเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง อย่างไรก็ตาม แนวความคิดด้านความมั่นคงของมนุษย์แบบหลวมๆ ที่มีนัยเพียงแค่ว่า “การปลดปล่อยจากความกลัวและความต้องการ” นับเป็นความล้มเหลวที่ไม่สามารถไปสู่ความมั่นคงทางภววิทยาได้ อันที่จริง ความมั่นคงของมนุษย์ควรจะรวมศูนย์ไปที่การคุ้มครองและการสร้างเสริมพลังอำนาจ การทำความเข้าใจความมั่นคงของมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีพื้นฐานการตระหนักรู้ในความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกอยู่ใน “มนุษย์” และ “ความมั่นคง” จะต้องสามารถเชื่อมโยงผูกติดกับความมั่นคงทางภววิทยาได้อย่างสร้างสรรค์ (Shanti, 2017, p.4)

การประยุกต์แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาในนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม

การประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาในวงการนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคมเป็นไปอย่างแพร่หลาย งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอกจำนวนมาก ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาเป็นกรอบแนวคิดหรือเป็นแนวคิดทฤษฎีสำคัญในการวิจัย ในที่นี้ยกตัวอย่างมาแสดงเป็นการสังเขป

การศึกษาวิจัยเรื่องความมั่นคงทางภววิทยาในผู้สูงอายุ

จูเลียน่า แมนเวลท์ แมรี เบรเฮนีย์ และคริสทีน สตีเฟนส์ (Juliana Mansvelt, Mary Breheny & Christine Stephens, 2014) ได้ศึกษาความเข้าใจเรื่องความมั่นคงทางภววิทยาของผู้สูงอายุชาวนิวซีแลนด์ ที่มีอายุระหว่าง 63–93 ปี จำนวน 145 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการเข้าถึง

ทรัพยากรด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อสภาพการดำรงชีวิตด้านวัตถุของผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับกับการมีอิสระเสรีภาพและความสามารถในการบรรลุการครองชีพอย่างที่คุณค่า ความมั่นคงทางภววิทยาทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่เป็นระเบียบแบบแผน ความมั่นคงทางภววิทยาจำเป็นต้องอยู่ในการรับรู้ในรูปของการมีประสบการณ์ชีวิตและสภาพการณ์ดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ระดับความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เชื่อมโยงไปถึงความสามารถที่แตกต่างกัน ในการจัดการกับชีวิตประจำวันที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนของผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในการวิจัย ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความมั่งคั่งร่ำรวยพบว่าความมั่นคงเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับอิสระในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางการเงินอย่างกว้างขวาง ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะอยู่ข้างล่างต่ำสุดในระดับทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ แสดงให้เห็นว่าไม่มีระดับความมั่นคงที่สูง ทว่าความมั่นคงของกลุ่มผู้สูงอายุที่ต่ำสุดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิตในการจัดการและกระทำการเท่าที่พอจะทำได้ในการผลิตสร้างความมั่นคงของตน สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากรเศรษฐกิจในระดับปานกลาง กลับแสดงให้เห็นความรู้สึกไม่มั่นคงมากที่สุด รวมไปถึงการมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และกังวลต่อความสามารถของตนในการจัดการกับแหล่งทรัพยากรด้านเศรษฐกิจที่อาจจะลดลง นัยยะสำคัญของการวิจัยนี้ คือการทำให้เห็นความจำเป็นของการเข้าถึงทรัพยากรด้านเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับสภาพการดำรงชีวิต ประสบการณ์ในอดีตและความคาดหวังในอนาคต ที่ควรจะต้องจัดการให้โอกาสกับผู้สูงอายุทุกคนอย่างถ้วนหน้าให้สามารถสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป (Mansvelt, Breheny & Stephens, 2014)

การศึกษาเรื่องความมั่นคงทางภววิทยาในผู้ป่วยสุขภาพจิตไร้บ้าน

วิกฤติปัญหาคนไร้บ้านในสหรัฐอเมริกาผ่านมาถึงสามทศวรรษแล้ว คนไร้บ้านหลายคนได้รับผลกระทบรุนแรงจนถึงขั้นเจ็บป่วยทางสุขภาพจิต แม้ว่าหลักฐานเมื่อไม่นานมานี้พบว่า มีการให้ความสำคัญกับแนวคิดที่เน้นเรื่องการหาบ้านให้คนไร้บ้านอยู่ก่อน (Housing First Approach) ทว่าแนวคิดที่ยังครอบงำอยู่เป็นการเน้นการบำบัดรักษา (Treatment First Approach) ให้กับคนไร้บ้านก่อน โดยเชื่อว่าบุคคลต้องป็นป่วยบันได้ขั้นแรกก่อน ก่อนที่จะไปสู่ขั้นของการขอรับความช่วยเหลือให้มีที่พักที่มั่นคงที่เป็นของตนเอง เดบอรา เค แพกเก็ต (Deborah K. Padgett, 2007) ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา ในการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “ความหมายเชิงอัตวิสัยของบ้าน” ของคนไร้บ้านจำนวน 39 คนในโครงการทดลองในชุมชนเมืองของนครนิวยอร์ก (New York City) ที่จัดให้คนไร้บ้านที่ป่วยทางสุขภาพจิต สามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่เป็นอิสระได้ในปลายทศวรรษที่ 1990s การศึกษาวิจัยของแพกเก็ต ใช้การสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงจากกลุ่มทดลอง (กลุ่มที่เน้นในโครงการให้มีบ้านก่อน) จำนวน 21 คน และกลุ่มควบคุม (กลุ่มที่เน้นให้การบำบัดรักษาก่อน) และใช้การสัมภาษณ์แนวชีวิตประวัติชีวิต (Life History Interview) สองครั้งต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคน

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดเครื่องบ่งชี้ความมั่นคงทางภววิทยา ได้แก่ ความแน่นอนสม่ำเสมอ (Constancy) กิจกรรมประจำวัน (Daily Routines) ความเป็นส่วนตัว (Privacy) และการมีฐานความมั่นคงเพื่อการสร้างอัตลักษณ์เป็นชุดแนวคิดที่จัดวางเป็นกรอบการวิเคราะห์แบบทฤษฎีติดดิน (Grounded Theory Analysis) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า มีหลักฐานชัดเจนที่เครื่องบ่งชี้เหล่านี้มีอยู่ในกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่มีที่พักที่มั่นคงของตนเอง ผลการวิจัยยังขยายการยืนยันของการวิจัยที่มีมาก่อนว่า บุคคลที่เป็นคนไร้บ้านและป่วยทางจิตมีความสามารถที่จะอยู่อย่างอิสระในชุมชนได้ดี ประเด็นเกี่ยวกับความไม่แน่นอนที่พบชี้ให้เห็นว่า ในอนาคตมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการกับปัญหาการประทับมลทิน (Stigma) และปัญหาการถูกกีดกันออกจากสังคม (Social Exclusion) ที่แตกขยายนอกเหนือไปจากการบรรลุผลสำเร็จเล็กๆ ในการมีบ้านอยู่สักหลังหนึ่งของคนกลุ่มนี้ (Padgett, 2007)

การใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาในวิจัยเรื่องเยาวชนที่ลี้ภัยในสหราชอาณาจักร

เอลเลน เชส (Elaine Chase, 2013) ศึกษาเด็กและเยาวชนที่ลี้ภัยมาอยู่ในสหราชอาณาจักรโดยลำพัง ไม่มีพ่อแม่ผู้ปกครองมาอยู่ด้วย โดยใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา (จำแนกเป็นความเข้าใจในกฎเกณฑ์ การมีเสถียรภาพ กิจกรรม

ประจำวัน และการคาดเดาชีวิตในอนาคต) เชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) เชสใช้วิธีวิทยาทฤษฎีติดดิน (Grounded Theory) ใช้การสัมภาษณ์แบบวิจัยเชิงคุณภาพในเด็กและเยาวชนจำนวน 54 คน ที่ไม่มีพ่อแม่ผู้ปกครองลี้ภัยมาด้วยกัน เยาวชนเหล่านี้มาจาก 18 ประเทศ อาทิ อัฟกานิสถาน เอธิโอเปีย เอิเรเรีย คองโก ไนจีเรีย โซมาเลีย รัสเซีย กินี และจีน การวิจัยดำเนินการระหว่าง มกราคมถึงกรกฎาคม ค.ศ.2007 เด็กเยาวชนอายุระหว่าง 11-23 ปีเป็นหญิง 29 คน และเป็นชาย 25 คน เยาวชนเหล่านี้ได้รับการกระตุ้นให้พูดได้อย่างเปิดเผยเต็มที่ เกี่ยวกับชีวิตของตนเองและการมีชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมที่ดี พูดถึงเหตุการณ์ในชีวิต และสภาพการณ์ที่เยาวชนเห็นว่าสอดคล้องกับความเป็นอยู่ที่ดีที่สุด

เยาวชนจะถูกถามคำถามหลักๆ สองคำถาม ได้แก่ (1) สิ่งที่ทำให้พวกเขารู้สึกมีความสุข นับตั้งแต่มาอยู่ที่สหราชอาณาจักร และ (2) สิ่งที่ทำให้พวกเขารู้สึกเสียใจ หรือสร้างความยากลำบากให้กับพวกเขา ผลการศึกษาพบว่า เด็กเยาวชนเหล่านี้ มีบาดแผลทางใจ (Trauma) ที่ส่งผลกระทบเป็นการทำลายเสถียรภาพของตัวตน บางคนได้พบเห็นแม่และพี่สาวถูกฆ่าตาย เด็กและเยาวชนอยู่ในสภาพไร้ถิ่นสถานภาพสูญเสียอัตลักษณ์ หลายคนฝันร้ายบ่อยๆ คิดฆ่าตัวตายซ้ำๆ เด็กเยาวชนเรียนรู้กฎเกณฑ์ (Order) ด้วยการพยายามเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อเข้าไปเรียนในโรงเรียน หรือวิทยาลัยให้ได้ นั่นเป็นการพยายามสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ของพวกเขา การได้ไปโรงเรียนเหมือนเป็นชีวิตประจำวันของพวกเขา (Day to Day Routinisation) (Giddens 1984) เยาวชนมีโอกาสที่จะสร้างความไว้วางใจ (Trust) ต่อวิชาชีพและต่อคนอื่นๆ ที่พวกเขาติดต่อสัมพันธ์ด้วย การที่เยาวชนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับความไว้วางใจพื้นฐานนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงทางภววิทยาของพวกเขา อย่างไรก็ตาม เด็กและเยาวชนหลายคนเกิดภาวะความไม่มั่นคงอุปบัติการณ์ซ้ำ (Re-Emergence of Insecurity) บางคนกลัวว่าตนจะถูกส่งตัวกลับประเทศบ้านเกิดที่หนีมา (Chase, 2013, pp.861-864)

เชส (Chase, 2013, p.868) เสนอแนะว่าในการพิจารณาตัวกำหนดสำคัญของการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ควรที่จะผนวกรวมเอาความมั่นคงทางภววิทยาเข้าเป็นทฤษฎีหลักที่ใช้ค้ำยันการศึกษาวิจัยด้วย การจัดให้มีชุดการดูแลและการสนับสนุนที่สามารถนำไปสู่การสร้างความสำเร็จ การพยากรณ์คาดเดาได้ และการสัมผัสได้ถึงความมั่นคง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้พ้นคืนหายจากบาดแผลทางใจและความสับสนวุ่นวายซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยนี้นับเป็นหลักฐานที่เห็นได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม เชสเห็นว่า ความท้าทายอย่างยิ่ง ก็คือการนำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาไปสู่การปฏิบัติการของวาทกรรมสิทธิมนุษยชน (Discourses of Human Rights) อย่างเต็มรูปแบบยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกรณีผู้ลี้ภัยและนโยบายตรวจคนเข้าเมือง

พลวัตการประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา

ปัจจุบันแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยากำลังเป็นที่นิยมในวงการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองโลก และความมั่นคงศึกษา รวมทั้งในแวดวงของนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม ส่วนในทางจิตเวชศาสตร์ความนิยมน่าจะลดลงไป ข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ เมื่อสืบค้นบทความ ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับความมั่นคงทางภววิทยาในวงการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จะพบการอธิบายถึงความเป็นมาคล้ายๆ กัน คือ การอธิบายจุดกำเนิดของแนวคิดที่มาจาก อาร์ ดี แลง จิตแพทย์ชาวสก็อตที่ต่อต้านจิตเวชศาสตร์แนวตั้งเดิม และการอธิบายของแอนโทนี กิดเด็นส์ นักทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก แล้วจึงข้ามมากล่าวถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อันที่จริง วงการวิชาการด้านนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม ก็ได้ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยากันอย่างแพร่หลาย โดยถือว่าแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการสร้างโครงสร้าง (Structuration Theory) ของแอนโทนี กิดเด็นส์ ซึ่งจุดยืนด้านนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคมของกิดเด็นส์คือ การเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่เป็นขวากลาง แต่กิดเด็นส์เรียกทฤษฎีของเขาที่นำมาใช้ในนโยบายของพรรคแรงงานยุคนายโทนี แบลร์ (Tony Blair) ว่าซ้ายใหม่ (the New Left) เราจะเห็นว่า การอธิบายตามทิศทางของแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา ทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมมากขึ้นใน

จุดยืนที่ไม่ต้องจัดการให้รัฐสวัสดิการเป็นไปในยุคคลาสสิก ที่เน้นการเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้ามากนัก เพราะแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา มองว่า บุคคลสามารถกำหนดสร้างชีวิตประจำวันของตนเอง ที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ และทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสังคมรอบข้าง นำมาสู่การมีเกราะกำบัง (Protective Cocoon) ของตนเอง รัฐไม่จำเป็นต้องผูกพันกับการคุ้มครองทางสังคมให้กับประชาชนตามแนวทางของปรัชญาสังคมประชาธิปไตยแบบเข้มข้น หรือรัฐสวัสดิการแบบสมบูรณแบบอีกต่อไป เพราะพลเมืองต้องทำหน้าที่เป็นผู้กระทำการด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม รัฐก็ต้องมีกลไกหรือนโยบายที่ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้ด้วยความมั่นคงปลอดภัย

การนำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาไปใช้อธิบายได้ถึงสามหรือสี่พื้นที่ จิตเวชศาสตร์ สังคมวิทยา นโยบายสังคม และสวัสดิการ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สะท้อนให้เห็นพลังของแนวคิดนี้ และหากจะสืบค้นไปถึงปรัชญารากฐานที่อาร์. ดี. แลง นำมาจากปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เราก็พอจะเห็นอิทธิพลของการนำมาประยุกต์ใช้ในแวดวงของนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม ที่จะเป็นการทำความเข้าใจประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม อย่างที่เป็นแนวทางเลือก หรือแนวทางใหม่ๆ ที่มีพลังการขับเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีกระแสหลักอื่นๆ พลังของแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยามีส่วนให้อาร์. ดี. แลงนำไปเคลื่อนไหวขับเคลื่อนขบวนการต่อต้านจิตเวชศาสตร์ (แนวดั้งเดิม) เป็นนัยสำคัญ ที่วงการนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม สามารถนำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยา มาแสวงหาหนทาง รูปแบบ และวิธีการบริหารจัดการ ตลอดจนการบริการทางสังคมที่เป็นทางเลือกใหม่ๆ ให้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี

สรุป

บทความนี้กล่าวถึงจุดกำเนิดและการประยุกต์ใช้แนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาที่พบความน่าสนใจอย่างยิ่ง ในพลังของการนำไปใช้ที่ข้ามสาขาวิชาต่างๆ ได้แก่ การเริ่มที่จุดเริ่มต้นของวงการจิตเวช โดย อาร์. ดี. แลง ผู้นำคนสำคัญของขบวนการต่อต้านจิตเวชศาสตร์แนวดั้งเดิม ข้ามมาสู่แอนโทนี กิดเด็นส์ นักทฤษฎีสังคมวิทยาที่โดดเด่นที่สุดคนหนึ่งในปัจจุบัน และก้าวไปสู่การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเมืองโลก ความมั่นคงศึกษา รวมไปถึงวงการวิชาการและวิจัยด้านนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคมในประเทศไทย ประเด็นด้านปัญหาสังคม นโยบายสังคม สวัสดิการสังคม รวมไปถึงการพัฒนาสังคมหลายๆ ประเด็น มีความคาบเกี่ยวและมีสาระสำคัญที่สามารถนำแนวคิดความมั่นคงทางภววิทยาไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิด หรือเป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัด เป็นแนวทางการออกแบบการวิจัยและอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งอาจจะยังผลให้สังคมไทยมีหนทางที่เป็นทางเลือกของนโยบายสังคมและสวัสดิการสังคมได้ดียิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2555ก). *ทฤษฎีวิพากษ์ในนโยบายและการวางแผนสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2555ข). *แนวทางการศึกษาชุดวิชา 73736 สวัสดิการครอบครัวเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยที่ 2: แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์*. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. (2560). วิเคราะห์แนวความคิดความมั่นคงของมนุษย์กับ “วิถีอาเซียน”. เอกสารคำสอน วิชา สค. 499 ประชาคมอาเซียนกับสวัสดิการสังคม. (SW.499 ASEAN Community and Social Welfare). ภาค 2/2560. หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Ashman, I., & Gibson, C. (2010). Existential identity, ontological insecurity and mental well-being in the workplace. *Lancashire Business School Working Papers. New Series, Vol. 1, No. 3.*

- Botterill, K., Hopkins, P., & Sanghera, G.S. (2017): *Young people's everyday securities: Pre-emptive and proactive strategies towards ontological security in Scotland*. *Social & Cultural Geography*, (DOI: 10.1080/14649365.2017.1346197).
- Brocklehurst, S. (2017). The psychiatrist who wants to make madness normal. BBC News. Scotland. (<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-38816660>).
- Browning, C.S., & Joenniemi, P. (2017). Ontological security, self-articulation and the securitization of identity. *Cooperation and Conflict* 2017, 52 (1): pp.31–47.
- Chase, E. (2013). Security and subjective wellbeing: The experiences of unaccompanied young people seeking asylum in the UK. *Sociology of Health & Illness*, 35 (6): pp. 858-872.
- Crossley, N. (1998). R.D. Laing and the British anti-psychiatry movement: A socio-historical analysis. *Social Sciences Medicines*, 47 (7): pp. 877-889.
- Ejdus, F. (2018). Critical situations, fundamental questions and ontological insecurity in world politics. *Journal of International Relations and Development*, 21 (4): pp. 883-908. (DOI: 10.1057/s41268-017-0083-3).
- Flockhart, T. (2016). The problem of change in constructivist theory: Ontological security seeking and agent motivation. *Review of International Studies*, 42 (5): pp.799–820. (doi:10.1017/S026021051600019X).
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Harries, T. (2017). Ontological security and natural hazards. Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science. (DOI: 10.1093/acrefore/9780199389407.013.279).
- Khalina, N.V. et al. (2018). Asian education discourse: Construction of ontological security. *Journal of Social Studies Education Research*, 9 (1): pp. 11-27.
- Laing, R.D. (2010). *The divided self*. London: Penguin.
- Mansvelt, J., Breheny, M., & Stephens, C. (2014). Pursuing security: Economic resources and the ontological security of older New Zealanders. *Aging & Society*, 34 (2014): pp. 1666-1687.
- Mitzen, J. (2006). Ontological security in world Politics: State Identity and the security dilemma. *European Journal of International Relations*, 12 (3): pp. 341-370.
- Padgett, D.K. (2007). There's no place like (a) home: Ontological security among persons with serious mental illness in the United States. *Social Science & Medicine*, 64 (2007): pp. 1925–1936.
- Rossdale, Chris. (2015). Enclosing critique: The limits of ontological security. *International Political Sociology*, 9 (4): pp. 369-386.
- Shani, G. (2017): Human security as ontological security: A post-colonial approach. *Postcolonial Studies*, (DOI: 10.1080/13688790.2017.1378062).
- Stein, S. et al. (2017). The education challenge of unravelling the fantasies of ontological security. *Diaspora, Indigenous, and Minority Education*, 11 (2): pp. 69-79.

Steele, B. (2005). Ontological security and the power of self-identity: British neutrality and the American Civil War. *Review of International Studies*, 31 (3) July 2005: pp.519-540.

Woolley, J. (2007). Is 'ontological security' possible? *British Journal of Undergraduate Philosophy*, 2 (2): pp.176-185.